

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่ล้ำค่าและมีความสำคัญที่สุดของสังคม มนุษย์จึงควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่อยู่ในวัยเด็ก ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ มีการวางรากฐานทางจิตใจที่ดี จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง (ทัศนาก ทองภักดี, 2522) โดยเฉพาะเด็กพิเศษซึ่งหมายถึงเด็กที่แตกต่างไปจากเด็กปกติ ในทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคมและอื่นๆ จนถึงขั้นที่ไม่อาจได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการจัดให้การศึกษาปกติได้ (มัญชลี อาภัสสร, 2529) เด็กเหล่านี้ควรได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนอย่างถูกต้อง ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ มีประสบการณ์ที่กว้างขวาง และมีพัฒนาการทุกด้านอย่างเหมาะสมตามศักยภาพโดยการให้การศึกษาเพื่อให้เด็กพิเศษเจริญก้าวหน้า และเติบโตทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และจิตใจ

การที่เด็กพิเศษได้มีโอกาสทางการศึกษาทำให้เด็กพิเศษสามารถใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จในชีวิต (เบญจา ชลธารนนท์, 2526) การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษในประเทศไทยมี 2 ประเภท คือ การจัดโรงเรียนเฉพาะสำหรับความพิการประเภทต่างๆ และการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษในโรงเรียนปกติ ซึ่งในปัจจุบันการจัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมเป็นรูปแบบการศึกษาที่เป็นระบบสากล เป็นที่ยอมรับในวงการต่างๆว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสิทธิมนุษยชนอันเท่าเทียมกัน (บังอร ต้นปาน, 2535) นอกจากนี้ การเรียนร่วมยังช่วยให้เด็กพิเศษพัฒนาตนเองได้ดีกว่าการอยู่ในวงล้อมของเพื่อนผู้มีลักษณะบกพร่องเช่นเดียวกับตน เพราะเด็กพิเศษจะสามารถปรับตัวและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่ดีสำหรับเด็กพิเศษกับเด็กปกติที่จะได้เรียนรู้ซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเสมอภาค และอย่างมีศักดิ์ศรี (นิรมล ชยุติสาทกิจ, 2535) ทั้งนี้การที่เด็กพิเศษจะสามารถเข้ารับการศึกษาระบบเรียนร่วมได้ต้องผ่านการเตรียมความพร้อมเพื่อให้เด็กสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนในชั้นเรียนปกติ โดยต้องพิจารณาถึงความสามารถและความเหมาะสมของเด็กพิเศษในแต่ละบุคคลว่ามีความพร้อมเพียงใด

สำหรับการเรียนร่วมในระดับอนุบาล เด็กพิเศษในวัยนี้เหมือนกับเด็กพิเศษทั่วไปคือ อยู่ในช่วงวัยที่สำคัญของการเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้นการเรียนร่วมในระดับนี้จึงไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่การนำเด็กพิเศษไปเรียนร่วมกับเด็กปกติในห้องเดียวกัน แต่หมายรวมถึงการเรียนรู้และการเจริญเติบโตในสิ่งแวดล้อมซึ่งเด็กพิเศษจะได้มีปฏิสัมพันธ์กับเด็กปกติในการร่วมทำกิจกรรมต่างๆ กิจกรรมเหล่านั้นต้อง

เกี่ยวข้องกับพัฒนาการต่างๆทุกด้าน มีการจัดโปรแกรมการศึกษารายบุคคลตามความต้องการและความสามารถของเด็กพิเศษ โดยการจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่และกลุ่มเล็กอย่างเหมาะสมโดยเด็กทุกคนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างทั่วถึง (ศรียา นิยมธรรม, 2534)

เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจัดเป็นเด็กพิเศษประเภทหนึ่งที่มีข้อจำกัดทางสายตาซึ่งทำให้ขาดโอกาสที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆหรือเรียนรู้ได้น้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป เด็กปกติมีสิ่งเร้าใจจากการเห็นเป็นส่วนใหญ่ เมื่อพบเห็นสิ่งใดที่น่าสนใจก็จะศึกษาต่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ แต่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นไม่มีโอกาสเช่นนั้นหรือถ้ามีก็ต้องใช้เวลาเรียนรู้มากกว่าเด็กปกติ (สกาเวร์ตัน คุณาวิศรุต, 2531) จากงานวิจัยของมายเออร์ (Myers, 1975 quoted in Thomas, D., 1978) พบว่า สิ่งที่เป็นผลกระทบต่อบุคคลคือ การเรียนรู้บทบาทของตนเองและสังคม เพราะการเรียนรู้ในสังคมนั้นมักได้มาจากการเห็นและการเลียนแบบ แต่เด็กตาบอดเรียนรู้จากการใช้ภาษาจึงมักได้รับโอกาสน้อยในการแสดงบทบาทต่อกันและกัน ในช่วงระหว่างการเรียนรู้กับเพื่อน นอกจากนี้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจำนวนไม่น้อยที่แสดงพฤติกรรมต่างๆ เช่น ชอบแอบนั่งเบียดๆที่มุมห้อง โยกตัวไปมา ชอบลูบคลำ ชอบทำท่าทางบางอย่างที่เด็กปกติไม่ทำ จึงมักถูกล้อเลียนจากเพื่อนๆ (สกาเวร์ตัน คุณาวิศรุต, 2531) ทำให้ไม่มีความมั่นใจในตนเอง มีลักษณะขี้อาย เนื่องจากคิดว่าตนเองมีปมด้อย ใจน้อย หงุดหงิดง่ายเพราะต้องการความรักและความเอาใจใส่จากบุคคลอื่น (สุชา จันทน์แอม, 2525) ในด้านเด็กปกติหรือบุคคลอื่นก็มักมีเจตคติและแสดงออกต่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นด้วยความสงสาร ไม่ยอมรับหรือล้อเลียน อันส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของเด็กในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะไม่สำคัญมากนักสำหรับเด็กปกติก็ตาม (Cartwright, Cartwright and Ward, 1989) จากสภาพดังกล่าวจึงควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเพื่อฝึกทักษะในด้านต่างๆให้พัฒนาขึ้นโดยเร็วที่สุดคือ ควรทำตั้งแต่เด็กอยู่ในระดับปฐมวัย เพราะเป็นวัยพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ และเพื่อให้เด็กปกติในชั้นเรียนร่วมและครูผู้สอนได้เข้าใจถึงความสามารถ รวมถึงลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันของแต่ละบุคคลทำให้เกิดการยอมรับและมีความเข้าใจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมากขึ้น

เมื่อเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้ผ่านการเตรียมความพร้อมและได้เข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติแล้ว สังคมในโรงเรียนจึงเป็นสังคมแรกซึ่งเปรียบเสมือนสังคมย่อยๆที่จำลองสังคมใหญ่ลงมาให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกัน ในสังคมปกติ ก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนระหว่างตนเองกับเด็กปกติ และกับครูผู้สอน โดยแสดงความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนทนา การทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือ การเล่นกับเพื่อนๆ ฯลฯ อีริกสัน (Erikson อ้างถึงในคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2528) เน้นความสำคัญของวัยเด็กว่าเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสิ่งแปลกใหม่และน่าตื่นเต้น ถ้าหากสภาพแวดล้อมที่เด็กประสบอยู่ทำให้เด็กมีความสุข เด็กจะมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองและเกิดความไว้วางใจต่อผู้อื่น แต่ถ้าเด็กประสบสิ่งที่ไม่พึงพอใจประสบการณ์รอบตัวเด็กจะทำให้เด็กขาดความสุขมองโลกในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง จากการรวบรวมและ

ศึกษางานวิจัยของนักจิตวิทยาหลายท่าน รูบิน และรอส (Rubin and Ross, 1982 อ้างถึงในสุวรรณ วิริยะประยูร, 2529) ได้สรุปว่า ปริมาณและคุณภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในวัยเด็ก มีผลกระทบต่อพัฒนาการในระยะต่อมาอย่างมาก บุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนบ่อยครั้งและเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวกจะทำให้มีพัฒนาการด้านต่างๆมากกว่าหรือดีกว่าบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนน้อยครั้ง และเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงลบ

กิเซล และอีล็ก (Gesell and Ilg, 1946 อ้างถึงในธีราพร กุลนานันท์, 2530) กล่าวถึง พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กวัยอนุบาลที่มีอายุ 4 - 6 ปี ดังนี้

- อายุ 4 ปี
- ร่วมมือกันเล่นกับเพื่อนสนิท สนทนากับเพื่อน มีการเล่นแบบจินตนาการ แต่มีพฤติกรรมต่อไปนี่คือ การกีดกันเพื่อน หูดไม่มีสาระ ได้เถียง ทะเลาะวิวาท สนใจเพื่อนวัยเดียวกันมากกว่าสนใจผู้ใหญ่
 - ดูแลเด็กที่มีอายุน้อยกว่าหรือเด็กที่อายุน้อยกว่า
 - มีเพื่อนสนิทเป็นเพศเดียวกับตัวเอง
- อายุ 5 ปี
- เล่นกับเด็กคนอื่นได้ดีโดยเฉพาะในกลุ่มที่มีขนาดเล็ก
 - ไม่ยินยอมที่จะเล่นวิธีที่ตนชอบและไม่วิตกกังวลเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนอื่น
 - ชอบเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน ในการเล่นกันเองที่ไม่มีคนดูแลเด็กบางคนจะมีพฤติกรรมเกรงมาก ทำตัวเป็นนายและร้องไห้มาก แต่ก็พร้อมที่จะหยุดได้ง่าย
 - เล่นกับเด็กนอกบ้านมากขึ้น และสัมพันธ์กันดีกว่าเด็กภายในบ้าน
- อายุ 6 ปี
- สนใจที่จะคบเพื่อน มีเพื่อน อยู่กับเพื่อน และใช้คำว่า "เพื่อนที่โรงเรียน" หรือ "เพื่อนเล่น"
 - อยู่กับเพื่อนได้นานแต่ในการเล่นถ้าไม่มีคนดูและจะเล่นได้ไม่นาน อาจทะเลาะกัน ตีกัน และต่างฝ่ายจะไม่ยอมกัน
 - มักจะทำตัวเป็นคนเด่น และเป็นนายในหมู่เพื่อน

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า เด็กวัยอนุบาลอายุ 4-6 ปี จะให้ความสำคัญต่อกลุ่มเพื่อนอย่างเห็นได้ชัดและเป็นไปอย่างรวดเร็ว เด็กค่อยๆเปลี่ยนจากการเล่นคนเดียวไปสู่การเล่นกับกลุ่ม ได้อยู่ร่วมงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้มาตรฐานของพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม (ประเภทพรรณ สุวรรณคุษ, 2526) ดังนั้นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและของเพื่อนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เด็กต้องการให้เพื่อน

ยอมรับและถือว่าการได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่องจากเพื่อนเป็นรางวัลที่มีค่าและสำคัญที่สุดสำหรับเด็ก จากผลการวิจัยของศุภกุล เกียรติสุนทร (2532) พบว่า การเป็นที่ยอมรับของเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการช่วยเหลือที่เกิดจากการที่เด็กริเริ่มเองสามแบบ ได้แก่ การปลอบใจเพื่อน การช่วยเพื่อน และการให้สิ่งของแก่เพื่อน ถ้าเด็กสามารถเข้ากับเพื่อนได้จะทำให้เป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตดี มีเจตคติที่ดีต่อบุคคลทั่วไป แต่ถ้าเด็กคนใดเป็นที่รังเกียจของเพื่อนๆ เด็กคนนั้นจะรู้สึกว่าเหว่ มองว่าตนไม่มีคุณค่า ไม่กล้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มและอาจหลบตัวไปจากสังคมอยู่คนเดียว (เลขา ปิยะอัจฉริยะ, 2524; ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2533)

การมีส่วนร่วมทางสังคมของเด็กโดยการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนและครูผู้สอนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อตนเองอีกประการหนึ่งโดยเฉพาะกับเด็กพิเศษทุกคน เนื่องจากเด็กเหล่านี้ต่างก็มีข้อจำกัดด้านต่างๆในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การมีส่วนร่วมดังกล่าวย่อมนำไปสู่การยอมรับของเพื่อนๆ และครูผู้สอน ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม จากผลงานวิจัยที่ศึกษาถึงผลของการที่สมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่ม พบว่า การเข้าร่วมกลุ่มจะให้ผลส่งเสริมทางด้านจิตวิทยา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ทางความรู้สึก มีการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านทัศนคติทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (Rogers, 1970 อ้างถึงในจักรวาล ภูวพันธ์, 2537) เป็นต้น สิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่ควรตระหนักในการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจ และการปฏิบัติที่ถูกต้องในการเรียนการสอนและการเกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกันระหว่างเด็กพิเศษกับเด็กปกติ

การอยู่ร่วมกันในสังคมของเด็กนอกจากจะเกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้านการเป็นที่ยอมรับของสังคมและด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมแล้ว การช่วยเหลือยังเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในวัยเด็กและนับว่ามีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการตอบสนองความต้องการและบรรเทาทุกข์ของผู้อื่น ทั้งนี้ก่อนที่เด็กจะอยู่ร่วมกับผู้อื่น เด็กควรต้องรู้จักช่วยเหลือตนเองก่อน เมื่อเด็กช่วยเหลือตนเองได้แล้วจึงอยากช่วยผู้อื่น (ศุภกุล เกียรติสุนทร, 2532) การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองควรใช้วิธีผ่อนผันให้เด็กทำในสิ่งที่ต้องการจะทำและพอทำเองได้ การให้รางวัลและการลงโทษควรทำให้เหมาะสม การขัดขวางไม่ให้เด็กทำอะไรด้วยตนเองเป็นการบั่นทอนการช่วยเหลือตนเองของเด็ก (Sears, 1975 อ้างถึงในมธุรส วีระกำแหง, 2515) ส่วนการช่วยเหลือเด็กตลอดเวลาจะทำให้เด็กขาดความเป็นอิสระในการทำสิ่งต่างๆ อาจกลายเป็นเด็กที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดเวลา (ซูชีพ อ่อนโคกสูง, 2527) ซึ่งในการเรียนการสอนในชั้นที่มีเด็กพิเศษเรียนร่วมนั้น ครูผู้สอนรวมทั้งบุคคลอื่นๆควรปฏิบัติต่อเด็กพิเศษเสมอกับเด็กปกติ จะช่วยเหลือเด็กพิเศษเพิ่มเติมจากปกติเฉพาะในสถานการณ์ที่จำเป็น และเน้นการช่วยเหลือให้เด็กพิเศษช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด (ศรีนทร วิทยะสิรินันท์, 2537)

นอกจากเด็กจำเป็นต้องรู้จักช่วยเหลือตนเองแล้ว บางครั้งเด็กยังต้องการการช่วยเหลือจากผู้อื่น เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานเช่น ความรัก ความปลอดภัย, ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันบางคนอาจแสดง

การปฏิเสธต่อการช่วยเหลือ สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะต้องการทำอะไรด้วยตนเองและรู้สึกสูญเสียความเป็นส่วนตัว และในบางสถานการณ์คนเราอาจเข้าไปช่วยเหลือผู้หนึ่งผู้ใดโดยมีองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือเช่น การมีบุคคลอื่นหลายคนอยู่ร่วมในเหตุการณ์, การมีเวลาที่จำกัด, ฯลฯ ทั้งนี้ นักการศึกษาหลายท่านให้ข้อสังเกตว่า บุคคลมีแนวโน้มที่จะช่วยเหลือผู้อื่นเมื่ออยู่ในอารมณ์ดี และเมื่อช่วยแล้วทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี เป็นต้น (Cialdini et al., 1987 quoted in Sears, Peplau and Taylor, 1991)

นอกจากเด็กจะเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแล้ว การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญ โรเจอร์ส (Rogers, 1969 อ้างถึงในโยธิน คันสนุพุทธ, 2529) เชื่อว่า เจตคติที่มีต่อกันระหว่างครูกับนักเรียนเป็นพื้นฐานสำคัญของการสอน ครูควรมีความจริงใจ, ตระหนักและยอมรับความรู้สึกรับของตนเองและความรู้สึกของเด็กซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน และสำหรับเด็กพิเศษ การวางแผนและการจัดโปรแกรมจะช่วยให้แน่ใจว่า เด็กพิเศษที่ยังเล็กนั้นจะเป็นที่ยอมรับของสังคมในชั้นอนุบาลได้ เด็กเหล่านี้ไม่อาจเรียนรู้ทักษะทางสังคมโดยปราศจากการช่วยเหลือจากครู ดังนั้นการวางแผนและการจัดโปรแกรมพิเศษจึงเป็นสิ่งจำเป็น และเด็กพิเศษจะต้องไม่ได้รับการยกเว้นจากการเรียนรู้ที่จะมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมโดยอ้างความพิการมาเป็นข้ออ้างถึง ถึงแม้การเรียนรู้อาจต้องใช้เวลานานมากกว่า หรือยากกว่าสำหรับเด็กพิเศษก็ตาม แต่ทุกคนต้องเรียนรู้เพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับของสังคม มิฉะนั้นเด็กพิเศษจะถูกปฏิเสธหรือเป็นที่รังเกียจของเพื่อนๆ ได้ (ศรียา นิยมธรรม, 2534)

จากเอกสาร ข้อมูล และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษพบว่า ลักษณะของร่างกายที่พันธุกรรมเป็นตัวกำหนด เช่น เด็กที่ร่างกายไม่แข็งแรงหรือมีลักษณะพิการไม่ค่อยเป็นที่รักเท่ากับเด็กที่มีสุขภาพแข็งแรงและหน้าตาดี จึงทำให้เด็กพิการมักเป็นคนขี้อายและไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง ชูลส์ และเทิร์นบูล (Schulz and Turnbull, 1984) ได้ศึกษาสภาพการณ์ของการเรียนร่วมพบว่า การอยู่ร่วมกันทางสังคมระหว่างเด็กมักไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เรเวอร์ และแดรช (Raver and Drash, 1988) ได้กล่าวถึงปัญหาด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับเด็กปกติว่า มักขาดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือมีเพียงเล็กน้อย และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมักไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่มเหมือนเด็กปกติ ซึ่งผลการวิจัยเกี่ยวกับเด็กวัยต้นที่ถูกเพื่อนปฏิเสธหรือขาดเพื่อนพบว่า เด็กที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนจะเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการเป็นบุคคลที่มีปัญหาในวัยต่อมา เป็นเด็กที่มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองต่ำ (Bullock, 1992) ดังนั้น ปริมาณและคุณภาพของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในวัยเด็กจึงมีผลกระทบต่อพัฒนาการในระยะต่อมาของเด็กอย่างมาก ดอนลอน (Donlon, 1979 quoted in Lerner, Czudnowski and Goldenberg, 1981) กล่าวว่า ประสบการณ์ครั้งแรกของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องระวัง เด็กเหล่านี้ต้องการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับพ่อแม่และเพื่อนๆ และจากงานวิจัยของเออร์วิน (Erwin, 1992) ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในด้านความร่วมมือทางสังคม โดยเปรียบเทียบกันระหว่างความร่วมมือทางสังคมในชั้นเรียนร่วม

กับชั้นเรียนพิเศษ ผลการศึกษาพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันของพฤติกรรมดังกล่าว กล่าวคือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นจะแสดงพฤติกรรมที่คล้ายๆกันเวลามีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน สำหรับครูในชั้นเรียนร่วมและชั้นเรียนพิเศษจะมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กพิเศษน้อยกว่าเด็กปกติ

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความสนใจในพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติระดับอนุบาลโดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัวที่เหมาะสมต่อสังคมที่เด็กจะได้ออกไปเผชิญโลกที่กว้างขึ้นในอนาคต เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นควรได้ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่น พึ่งตนเองได้ และกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อความรู้ที่ทำให้นักวิชาการและบุคคลทั่วไปได้เข้าใจเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และกลไกปรากฏการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนร่วม อันเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อแสวงหาทางช่วยเหลือ และ/หรือพัฒนาเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้สอดคล้องกับความต้องการ และพัฒนาได้เหมาะสมตามศักยภาพสูงสุดของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นต่อไป

คำถามที่ได้ในการวิจัย

1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับเพื่อนที่เป็นเด็กปกติในชั้นเรียนร่วมและกับครูผู้สอน มีลักษณะปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคมระหว่างกันและกันอย่างไร
2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นมีปัญหาในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือไม่ ถ้ามี มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้อง และเด็กมีการแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคม ระหว่างเด็กวัยอนุบาลที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เรียนร่วมกับเด็กปกติกับเพื่อนที่เป็นเด็กปกติ และระหว่างเด็กวัยอนุบาลที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับครูผู้สอน
2. เพื่อศึกษาปัญหา และวิธีแก้ปัญหาในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหา และการแก้ปัญหาดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัย

1. การมีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เรียนร่วมในชั้นอนุบาล ปีการศึกษา 2539 โรงเรียนพันธรัก(นามสมมุติ) ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 3 คน เป็นเด็กหญิงที่มีสายตาเลือนลาง ในชั้นอนุบาล 2 จำนวน 1 คน และเป็นเด็กหญิงที่ตาบอดในชั้นอนุบาล 3 จำนวน 2 คน
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคมของเด็กอนุบาลที่มีความบกพร่องทางการเห็น โดยการสังเกตโดยตรง ครอบคลุมเฉพาะในช่วงที่เด็กอยู่ในโรงเรียน
3. ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตโดยตรงในชั้นเรียนเป็นเวลา 5 เดือน คือ ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2539 หลังจากนั้นเป็นการติดตามผลโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2540

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การปฏิบัติทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทางและการกระทำที่แสดงถึงความรู้สึก และความคิดเห็นที่มีต่อกันระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับเด็กปกติในห้องเรียนเดียวกัน และระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับครูผู้สอนขณะอยู่ในโรงเรียน ในด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคม

การช่วยเหลือ หมายถึง การปฏิบัติของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น เด็กปกติ และ/หรือครูผู้สอนที่มีผลให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นประสบความสำเร็จในการทำกิจวัตรประจำวัน การทำกิจกรรมการเรียนการสอน และการเล่นอิสระ แบ่งเป็น การช่วยเหลือตนเองของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และการที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น

การมีส่วนร่วมทางสังคม หมายถึง การปฏิบัติของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทาง และการกระทำ ในการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างกับกลุ่มเด็กปกติในห้องเรียนเดียวกันและ/หรือครูผู้สอน ในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนและการเล่นอิสระ แบ่งเป็น 1) การฟัง หมายถึง การแสดงท่าทางตอบสนองสิ่งที่ครูผู้สอนและ/หรือเด็กปกติพูด หรือปฏิบัติตามคำพูดโดยไม่แสดงออกทางวาจา 2) การพูด หมายถึง การตอบสนองโดยแสดงออกทางวาจาที่มีต่อโอกาสในการพูด 3) การกระทำ หมายถึง การทำกิจกรรมต่างๆของเด็กขณะที่อยู่ในโรงเรียน

การเป็นที่ยอมรับทางสังคม หมายถึง การปฏิบัติของเด็กปกติ และ/หรือการปฏิบัติของครูผู้สอน ทั้งที่เป็นคำพูด ท่าทาง และการกระทำ ที่แสดงให้เห็นถึงการรับรู้ ว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเป็น สมาชิกส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือของสังคมของตน ในการทำกิจวัตรประจำวัน การทำกิจกรรมการเรียนการสอน และการเล่นอิสระ แบ่งเป็น 1) การพูดคุยหรือซักถามเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น 2) การรับฟังใน สิ่งที่เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นพูด และแสดงกิริยาตอบสนอง 3) การยินยอมให้เข้าร่วมกิจกรรม

การทำกิจวัตรประจำวัน หมายถึง การปฏิบัติของเด็กในการทำหน้าที่หรือภารกิจส่วนบุคคล ที่ ต้องปฏิบัติเป็นประจำทุกวันในช่วงที่อยู่ในโรงเรียน

การทำกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติของเด็กในการทำกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นทั้งใน และนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆของเด็ก ตามที่ระบุไว้ในแผนการจัดประสบการณ์ของ โรงเรียน

การเล่นอิสระ หมายถึง การปฏิบัติของเด็กในการเล่นที่นอกเหนือจากการทำกิจกรรมที่ครูผู้สอน มอบหมาย ในช่วงเวลาเข้าก่อนเข้าแถว และเวลาหลังจากที่เด็กทำงานที่ครูผู้สอนมอบหมายเสร็จแล้ว ตลอดจนเวลาเล่นกลางแจ้ง

การเรียนรู้ร่วม หมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเข้าเรียนร่วมกับ เด็กปกติในชั้นเรียนปกติ

เด็กระดับอนุบาลที่มีความบกพร่องทางการเห็น หมายถึง เด็กอนุบาลที่มีสายตาที่มองไม่เห็นต้อง ใช้อักษรเบรลล์ช่วยในการเรียนการสอน หรือเด็กอนุบาลที่มองเห็นได้บ้างแต่เลือนลาง คือ มีระดับของลาน สายตาโดยเฉลี่ยแคบกว่า 30 องศาขึ้นไปจนถึง 10 องศา สามารถมองเห็นได้ในระยะ 20 ฟุต ในขณะที่ คนสายตาปกติมองเห็นได้ในระยะ 70 ฟุต ดังนั้นถ้าเขียนหนังสือตัวโตประมาณเท่ากับหนึ่งบรรทัดก็สามารถ มองเห็นได้ในทำการอ่านหนังสือปกติ เป็นเด็กที่เรียนอยู่ในชั้นอนุบาล 2 และ 3 ของโรงเรียนพันธรัก ภาคต้น ปีการศึกษา 2539

เด็กปกติ หมายถึง เด็กทุกคนที่เข้าเรียนตามเกณฑ์ในห้องเดียวกับเด็กที่มีความบกพร่องทาง การเห็น ในภาคต้น ปีการศึกษา 2539

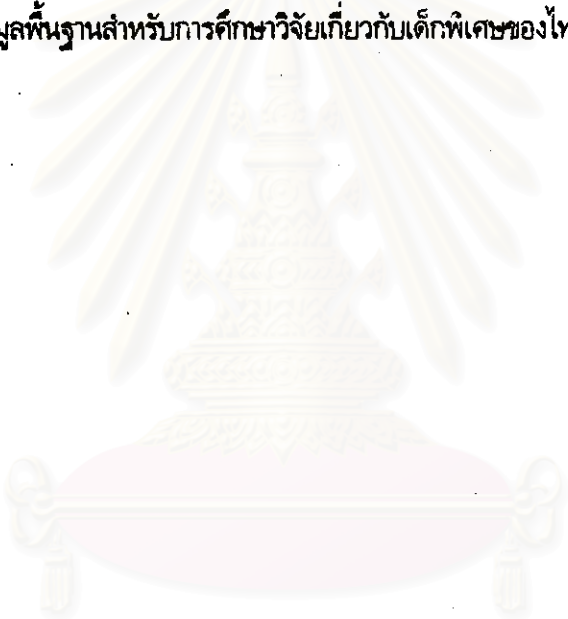
ครูผู้สอน หมายถึง ครูประจำการของโรงเรียนพันธรักที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้
สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น ได้แก่ ครูประจำชั้น ครูศิลปะ ครูดนตรี และครูพลศึกษา ตลอดจน
นักศึกษาฝึกสอนที่ได้รับมอบหมายให้มีประสบการณ์วิชาชีพในชั้นเรียนปกติที่มีเด็กที่มีความบกพร่อง
ทางการเห็นเข้าเรียนร่วม ในภาคต้น ปีการศึกษา 2539

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เลือกกรณีศึกษา ได้แก่ เด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นที่เรียนร่วมในชั้นเรียนปกติระดับ
อนุบาลจำนวนทั้งหมด 3 คนในภาคต้น ปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนพันธรักซึ่งเป็นโรงเรียนเรียนร่วมเพียง
แห่งเดียวในกรุงเทพมหานครที่มีเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติระดับอนุบาล
อย่างเป็นระบบ เด็กดังกล่าวเป็นเด็กหญิงที่มีสายตามองเห็นเคลื่อนไหว 1 คนและเป็นเด็กหญิงที่ตาบอด 2 คน
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจากการบันทึกวิดีโอ และการบันทึกภาคสนาม และแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างกับ
ผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมภายหลังจากการสังเกต
3. เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทั้งสามคน, เด็กปกติที่
เรียนร่วมในห้องเดียวกัน และจากครูผู้สอน โดยเด็กแต่ละคนจะได้รับการสังเกตและเก็บข้อมูลตลอดสัปดาห์
สัปดาห์ละ 1 คน สลับกันในช่วงเวลาที่เด็กทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้เห็นพฤติกรรมที่มีอย่าง
ต่อเนื่อง ตลอดภาคต้น ปีการศึกษา 2539
4. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจำแนกประเภทข้อมูล ตามกรอบความคิดในการวิจัย แล้วนำมา
วิเคราะห์ขั้นตอนของเหตุการณ์ตามกรอบการจำแนกของ Lofland (อ้างถึงในสุงาญ์ จันทวานิช, 2535)
5. ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าตลอดระยะเวลาของการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์
ข้อมูล
6. นำเสนอข้อมูลโดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัย และแยกข้อมูลเป็น
2 ส่วน คือ รายงานผลการวิจัยของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นแต่ละคน และรายงานผลการวิจัยที่
เป็นภาพรวมซึ่งได้จากข้อมูลที่ได้ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นทั้ง 3 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้รับข้อมูลที่เป็นความรู้อย่างละเอียดโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับแบบแผน และกระบวนการ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นกับเด็กปกติในชั้นเรียนร่วมและกับครูผู้สอน ในด้านการช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการเป็นที่ยอมรับของสังคม
2. ได้รับข้อมูลที่เป็นความรู้เกี่ยวกับปัญหา การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็น และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการแก้ปัญหาดังกล่าว
3. เป็นแนวทางให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนการให้ความช่วยเหลือพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นในด้านต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น
4. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเด็กพิเศษของไทยต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย